

Nagy magyar vörös októberek*

VAJDA GÁBORNAK

Velük kezdődött, velük, az aradi tizenhármakkal: Kiss Ernő, Schweidel József, Dessewffy Arisztid, Lázár Vilmos, Láhner György, Aulich Lajos, Damjanich János, Knézics Károly, Leiningen-Westerburg Károly, Nagysándor József, Poltenberg Ernő, Török Ignác és Vécsey Károly. És az ország első miniszterelnöke, gróf Batthyány Lajos, meg az a sok száz, sok ezer névtelen honvéd, akiknek az élete semmit sem számított.

Ma, amikor ezeket a sorokat írom, az Úr 2002. évének október havában járunk, annak is a 23. napján. De mielőtt még megemlékezhetnék arról a közel ötven évvel ezelőtti október 23-áról, föl kell idéznem 1944 októberét, szülőföldem, a Délvidék Nagy Magyar Vörös Októberét.

Csúrog, Zsablya, Mozsor – három település neve, három olyan település neve, ahol 1944 októberében a bevonuló partizánok gyökerestül kiirtották a lakosság magyar részét. Gyökerestül, mert nem csak az embereket, a férfiakat, az asszonyokat, az öregeket és a kisgyermekeket pusztították el könyörtelenül, hanem lerombolták templomaikat, fölszántották temetőiket. Ez azonban csak a kezdet volt: az egész Délvidéken végigsöpört a Halál Angyala orosz katonák és partizánok képében. Asszonyainkat, lányainkat meggyalázták – még most, a harmadik generációs gyerekek között is fölsejlenek oroszos vonások –, az áldozatokkal előbb kiásatták a gödröket, amelyekbe aztán belelőtték őket, s a következő, kivégzésre ítélt csoport tagjai hantolták el a tetemeket. Dögtemetők, szeméttelpek teltek meg az összedrótózott kezű, megcsonkított testű hullákkal. Vae victis! – Jaj a legyőzötteknek, százszorosán is jaj! De a legyőzöttek, a gyengék, a megalázottak felma-

gasztosulnak! Ők, az ártatlanul legyilkoltak Isten szentjei között vannak.

'56 számomra a nyolcvanas évek legelején kezdődött, akkor, amikor a „szabad” Jugoszláviában titokban, hogy senki meg ne tudja, egy könyvben, amely valahol a Nyugaton, talán Angliában jelent meg, elolvashattam a magyar forradalom és szabadságharc igaz történetét. Titokban, mert akitől kaptam, arra kért, senkinek ne szóljak róla, mit olvasok, de ha netalán mégis elszólnám magam, ő úgyis mindent letagad, még azt is, hogy valaha ismert engem. Történt mindez a már említett szabad Jugoszláviában.

A tisztelt olvasó már minden bizonnyal kitalálta, miért nagy magyar az október, és bizonyára azt is tudja mitől vörös! Vörös a vértől, az aradiak és Batthyány véréből, a Bácska, a Bácság és Szerém véréből, vörös a budapesti házfalakon lecsorgó iszonyattól és az utca kövének vöröslő kigőzölgéseitől.

És nem állhatom meg, hogy a legújabb október hozadékáról ne szóljak, ne tegyek említést egy ködös skandináv döntésről, ahol a nemzet nagy irodalma vértelt el. Nem vádlok, csak kérdezek: miért nem Ady, Babits, József Attila, Szerb Antal és Kosztolányi? Móra, Mikszáth és Radnóti? Németh László, Füst Milán és Pilinszky? Szabó Lőrinc, Kodolányi? Tamási Áron, Cs. Szabó László, Szentkuthy, Szabó Magda, Hamvas Béla, Ottlik Géza, Sütő András, Kányádi Sándor és Jókai Anna? Déry Tibor, Illyés Gyula és Fekete István? És Nagy László, Nemes Nagy Ágnes vagy a szférák zenéjének szavakba foglalója: Weöres Sándor?

Nagy a Magyar Október hatalma, nagyon nagy.

*Elhangzott 2002. október 24-én Budapesten, a Magyarok Házában a Szent László Akadémia szervezésében megtartott Aracs folyóirat-bemutatón.